

Anotace

Cvičení tohoto typu je vhodné zařadit do výuky, pokud dělá žákům problém rozlišovat význam podobných adjektiv a užívat je ve správných spojeních. Může jít jak o adjektiva, která mají jiný význam – zde např. *zdravý*, *zdravotní* a *zdravotnický*, tak o adjektiva, která mají v některých kolokacích význam stejný, ale existují různá omezení – např. *šedý* a *šedivý*, kdy se některá substantiva mohou pojít jen s jedním adjektivem (*šedá eminence*). Cvičení také rozšiřují slovní zásobu.

Pracovní list obsahuje cvičení založená na jazykovém materiálu z korpusu. Učitel si cvičení připraví předem, žáci ve výuce s korpusem nepracují. Na základě autentického jazykového materiálu si ovšem sami uvědomí, s jakými substantivy se daná adjektiva mohou pojít.

Postup práce

Před rozdáním pracovního listu je nutné žáky připravit na téma úkolů a vhodně je motivovat k jejich vypracování. V tomto případě může učitel s žáky mluvit o tom, co sami dělají pro své zdraví a jaké existují zdravotní problémy. K diskusi může využít předem připravený text, který bude obsahovat tematizovaná adjektiva.

Po tomto úvodu učitel obrátí pozornost žáků k adjektivům *zdravý*, *zdravotní* a *zdravotnický* a zeptá se jich, jaký je v nich rozdíl a která substantiva se s nimi mohou pojít. Jako motivační prvek dobře slouží návodné obrázky (zdravé jídlo nebo tělesné aktivity x různá onemocnění, nemocniční personál). Odpovědi žáků lze zapisovat na tabuli formou myšlenkové mapy. Následně učitel rozdá žákům pracovní list. Ti pak splní první úkol nejlépe ve skupinách. Žáci si v úkolu mají sami všimnout typického okolí daných adjektiv a zformulovat pravidla jejich užití. Až budou žáci hotoví, porovnájí v plénu řešení jednotlivých skupin.

Důležité je upozornit žáky také na gramatický rozdíl mezi měkkým adjektivem *zdravotní* a tvrdými adjektivy *zdravý* a *zdravotnický*.

Druhý úkol žáci plní až po kontrole prvního. Ke každé skupině vět nejprve žáci přiřadí správné adjektivum. Až poté ho doplní do vět ve správném tvaru. Opět mohou spolupracovat ve skupinách.

1) Přečtěte si texty a řekněte, jaký význam mají adjektiva *zdravý, zdravotní a zdravotnický*. Kdy je používáme?

<p>Co ráda vaříte, preferujete zdravou výživu? K vysněné váze vás dovede jedině zdravý životní styl. Zdravá strava by měla začínat už u prvního jídla dne. Prioritou a hlavním tématem pro letošní rok je zdraví a vše, co s ním souvisí – zdravá půda, zdravé potraviny, zdraví člověka i jeho okolí.</p>
<p>Pokud máte zdravotní potíže, vhodné lázně navrhne váš lékař a na platbě se podílí i zdravotní pojišťovna. Čeští sportovci se zdravotním postižením zažívají úspěchy i na mezinárodním poli. Ze zdravotního pojištění se hradí zdravotní péče poskytnutá pojištěnci s cílem zachovat nebo zlepšit jeho zdravotní stav.</p>
<p>Pacient má svobodnou volbu nejenom lékaře, ale i zdravotnického zařízení. Mezi důležité součásti zdravotnické dokumentace patří: anamnéza, lékařská zpráva, propouštěcí zpráva, písemný souhlas s poskytováním informací pacientovi a lékařský posudek. Zdravotníci pracovníci jsou základem k poskytování zdravotnických služeb ve všech evropských zemích.</p>

2) Doplňte adjektiva *zdravý, zdravotní a zdravotnický* ve správném tvaru. V každém okně je stejné adjektivum.

<p>V Praze se uskuteční první mezinárodní veletrh pro lékaře a _____ personál s účastí zástupců německých a rakouských _____ zařízení. Kvalitní _____ pracovníci jsou základem k poskytování kvalitních _____ služeb ve všech evropských zemích. Světová _____ organizace oznámila v roce 2008, že nedostatek kvalifikovaných lékařů v Africe začne do roku 2015 ohrožovat budoucnost tohoto kontinentu. Národní číslo tísňového volání _____ záchranné služby je 155. Humanitární organizace Samari pošle _____ materiál do nemocnice na Ukrajině, kterou už několik let pomáhají dobrovolníci Samari opravit.</p>
<p>Sára vaří _____ jídlo. Důležitou součástí _____ stravování vašich dětí je i pitný režim. Na počátku onemocnění diabetem mívá nemocný člověk v krvi víc inzulínu, než je běžné u dospělého _____ jedince. Kvalitní osvětlení je základem _____ bydlení. Asi nikdo nemá v dnešní době úplně _____ kůži.</p>
<p>Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou _____ péči. Na palubě vždy cestuje lékař a _____ sestra. Velké snížení váhy vede i ke _____ potížím (vypadávání vlasů, ztráta menstruace...).</p> <p>„V souvislosti s používáním klimatizace roste riziko _____ problémů,“ varuje praktická lékařka MUDr. Gabriela Navrátilová. Důvodem _____ komplikací lidí bylo hlavně horké počasí.</p>

Postup práce s korpusem

V korpusu syn2015 zvolte Typ dotazu lemma a do okénka Dotaz napište hledané adjektivum (*zdravý, zdravotní* nebo *zdravotnický*). Dále rozbalte možnost Specifikovat kontext. Zde v části Slovní druh zadejte Velikost kontextu vpravo 1 token. Jako slovní druh zvolte podstatné jméno. Tím najdete všechny věty, ve kterých bude hned vpravo vedle daného adjektiva podstatné jméno. Kontext nutně specifikovat nemusíte. Pokud to neuděláte, budete ovšem muset ve druhém kroku, tedy hledání typických kolokací, vybrat pouze substantiva.

Důležité je vybírat příkladové věty podle frekvence. Proto až se vám zobrazí konkordance, vyberte možnost Kolokace, dále zvolte Vlastní. Jako Atribut si vyberte lemma, v kontextu od 0 do 3. Zobrazí se vám frekvenční seznam nejčastějších slov následujících po daném adjektivu, a to až do třetí pozice od vlastního adjektiva. Pokud jste na začátku nespécifikovali slovní druh, je třeba ze seznamu kolokátů vybrat jen substantiva. Výhodou je, že najdete i kolokáty, které jsou dále od daného adjektiva (např. *zdravý životní styl*).

Vyberte si deset nejčastějších kolokátů a zobrazte si příkladové věty kliknutím na pozitivní filtr (p/n) u vybraného substantiva v seznamu kolokátů. Poté se vám objeví všechny věty s daným adjektivem a substantivem.

Věty pocházejí z českých textů, je třeba proto počítat s tím, že mohou být pro žáky na nižší jazykové úrovni nesrozumitelné a naopak matoucí. Proto je často třeba věty zjednodušit. Pět příkladových vět ke každému adjektivu použijte pro první cvičení, dalších pět pro druhé s vynechaným adjektivem.

Řešení

1) Řešením mohou být např. zjednodušené definice ze Slovníku spisovného jazyka českého (<http://ssjc.ujc.cas.cz/>):
zdravý = má bezproblémové zdraví (*zdravý jedinec, člověk*); *přirozený* (*zdravý rozum, zdravé sebevědomí*); *dobrý pro zdraví* (*zdravé jídlo, zdravé bydlení*)
zdravotní = týká se zdraví (*zdravotní problém, stav*); *stará se o zdraví* (*zdravotní sestra, pojišťovna*)
zdravotnický = týká se zdravotnictví: (*z. pracovník; z-é orgány; z-á služba; z-á komise; z-é zařízení*)

2) *zdravotnický* – *zdravý* – *zdravotní*